

Osoby, mající vztah k obviněnému

Osoby, které jsou podle trestního řádu oprávněny zvolit obviněnému obhájce, činí tak vlastním jménem a na vlastní náklady. Jde o osoby, které mají zpravidla vzhledem k vztahu k obviněnému samy osobní zájem na výsledku řízení. Proto jsou tyto osoby kromě jiného nadány rovněž právem podat ve prospěch obviněného odvolání proti rozsudku a i v takovém případě jsou stranou v řízení. Proto družka obviněného, která zvolenému obhájci za svého druha zaplatila odměnu, ač se tím stranou nestala, má, vzhledem k tomuto zákonnému oprávnění (i k dalším potenciálním možnostem stát se stranou trestního řízení) takovou pozici, že je nutno považovat ji za účastníka řízení ve smyslu § 7 odst. 1 zákona č. [82/1998](#) Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. [358/1992](#) Sb., o notářích a jejich činnosti, který je oprávněn uplatnit nárok na náhradu škody spočívající v jím vynaložených nákladech nutné obhajoby.

(Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky sp.zn. 25 Cdo 109/2008, ze dne 26.11.2009)

Nejvyšší soud České republiky rozhodl v právní věci žalobkyně H. S., zastoupené advokátem, proti žalované České republice - Ministerstvu spravedlnosti, o 41.497,- Kč s příslušenstvím, vedené u Obvodního soudu pro Prahu 2 pod sp. zn. 23 C 189/2005, o dovolání žalobkyně proti rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 21. června 2007, č. j. 35 Co 222/2007-57, tak, že rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 21. června 2007, č. j. 35 Co 222/2007-57, se zrušuje a věc se vrací tomuto soudu k dalšímu řízení.

Z odůvodnění :

Obvodní soud pro Prahu 2 rozsudkem ze dne 2. 2. 2007, č. j. 23 C 189/2005-40, uložil žalovanému státu povinnost zaplatit žalobkyni částku 29.429,- Kč, žalobu zamítl ohledně částky 7.918,- Kč, zastavil řízení ohledně částky 4.150,- Kč a rozhodl o náhradě nákladů řízení. Vyšel ze zjištění, že proti D. A., který je druhem žalobkyně, bylo usnesením ze dne 23. 7. 2003 zahájeno trestní stíhání pro trestný čin znásilnění podle § 241 odst. 1 trestního zákona, obžaloba podaná k soudu byla státním zástupcem vzata zpět a jeho usnesením ze dne 13. 2. 2004 bylo trestní stíhání zastaveno s tím, že ze spáchání trestného činu byla v mezidobí usvědčena jiná osoba. Nárok žalobkyně, která za obviněného zaplatila náklady nutné obhajoby zvoleného advokáta, soud posoudil podle zákona č. [82/1998](#) Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. [358/1992](#) Sb., o notářích a jejich činnosti (dále též jen „zákon“), a dospěl k závěru, že žalobkyně je ve věci aktivně věcně legitimována jako družka obviněného, tedy osoba, kterou je nutno považovat za účastníka řízení ve smyslu ustanovení § 7 odst. 1 zákona. Za situace, kdy obviněný podal proti usnesení o zahájení trestního stíhání stížnost a nebylo zjištěno, že si trestní stíhání sám zavinil, považoval soud uplatněný nárok za opodstatněný v rozsahu tzv. mimosmluvní odměny s výjimkou úkonů, jejichž délka nebyla prokázána, a úkonů, které souvisely pouze s výkonem vazby, kde je oprávněnou osobou jen sám obviněný.

K odvolání žalované Městský soud v Praze rozsudkem ze dne 21. 6. 2007, č. j. 35 Co 222/2007-57, rozsudek soudu prvního stupně ve vyhovujícím výroku změnil tak, že žalobu na zaplacení částky 29.429,- Kč zamítl, a rozhodl o náhradě nákladů řízení před soudy obou stupňů. Odvolací soud vyšel

ze skutkových zjištění soudu prvního stupně, avšak neztotožnil se s právním posouzením otázky aktivní věcné legitimace žalobkyně. Dovodil, že okruh osob, které se mohou domáhat náhrady škody způsobené vydáním usnesení o zahájení trestního stíhání, které neskončilo pravomocným odsuzujícím rozhodnutím, je vymezen v § 7 zákona č. [82/1998](#) Sb. tak, že jde o účastníka řízení; protože trestní řád místo pojmu účastník používá pojem strany, je třeba vyjít z § 12 odst. 6 trestního řádu a za oprávněnou osobu považovat jinou osobu než obviněného, zúčastněnou osobu a poškozeného, pouze tehdy, jestliže se na její návrh či žádost řízení vede nebo podala-li opravný prostředek. Žalobkyně, ač družka obviněného, žádný opravný prostředek ve prospěch obviněného nepodala, nesvědčí jí proto postavení strany a tedy ani osoby oprávněné požadovat náhradu škody podle § 7 zákona.

Proti rozsudku odvolacího soudu podala žalobkyně dovolání, v němž namítá nesprávné právní posouzení věci ve smyslu § 241a odst. 2 písm. b) o.s.ř. v otázce aktivní věcné legitimace. Vytýká odvolacímu soudu, že v rozporu s odbornou literaturou nepovažoval za oprávněnou osobu družku obviněného, ačkoliv je podle trestního řádu v určité fázi řízení oprávněna činit návrhy a podávat opravné prostředky. Poukazuje na to, že se aktivně podílela na dokazování v přípravném řízení a že byla se svým druhem v pravidelném kontaktu a komunikovala i s orgány činnými v trestním řízení. Jestliže se zároveň podílela svými finančními prostředky na nutné obhajobě, není podstatné, že nepodala žádný opravný prostředek; všechny procesní úkony ostatně vykonával právě jí zaplacený obhájce. S odkazem na ustanovení § 36 odst. 3 Listiny základních práv a svobod dovozuje, že rozhodnutí odvolacího soudu ji nepřipustně diskvalifikuje v uplatnění nároku na náhradu škody. Žalobkyně navrhla, aby dovolací soud rozsudek odvolacího soudu zrušil a věc vrátil tomuto soudu k dalšímu řízení.

Nejvyšší soud jako soud dovolací (§ 10a o.s.ř.) vzhledem k ustanovení bodu 12. Čl. II části první zákona č. [7/2009](#) Sb., kterým se mění zákon č. [99/1963](#) Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony, dovolání projednal a rozhodl o něm podle občanského soudního řádu ve znění účinném do 30. 6. 2009 (dále jen o.s.ř.). Po zjištění, že dovolání bylo podáno včas, osobou oprávněnou - účastníkem řízení (§ 240 odst. 1 o.s.ř.), řádně zastoupeným advokátem ve smyslu § 241 odst. 1 o.s.ř., dospěl k závěru, že dovolání, které je přípustné podle § 237 odst. 1 písm. a) o.s.ř., je důvodné.

Nesprávné právní posouzení věci, které dovolatelka uplatňuje jako důvod dovolání [§ 241a odst. 2 písm. b) o.s.ř.], může spočívat v tom, že odvolací soud věc posoudil podle nesprávného právního předpisu, nebo že správně použitý právní předpis nesprávně vyložil, případně jej na zjištěný skutkový stav věci nesprávně aplikoval.

Odvolací soud ve shodě se soudem prvního stupně posuzoval uplatněný nárok podle § 7 odst. 1, § 8 per analogiam zákona č. [82/1998](#) Sb. a v souladu s ustálenou soudní judikaturou dovodil, že stát odpovídá i za škodu způsobenou zahájením (vedením) trestního stíhání, které neskončilo pravomocným odsuzujícím rozhodnutím trestního soudu; protože zákon tento nárok výslovně neupravuje, vychází se z výkladu úpravy nejbližší, a to z úpravy odpovědnosti za škodu způsobenou nezákonným rozhodnutím, za něž je považováno rozhodnutí, jímž se trestní stíhání zahajuje; neposuzuje se tedy správnost postupu orgánů činných v trestním řízení při zahájení trestního stíhání (nejde o nesprávný úřední postup), rozhodující je výsledek trestního stíhání. Jde o odpovědnost objektivní, tj. bez ohledu na zavinění, to však neznamená, že by nemusely být splněny všechny zákonem požadované podmínky vzniku odpovědnosti. Z tohoto pohledu je třeba vykládat pojem účastníka řízení, který je oprávněn uplatnit nárok na náhradu škody.

Podle § 7 odst. 1 zákona č. [82/1998](#) Sb. právo na náhradu škody způsobené nezákonným rozhodnutím mají účastníci řízení, ve kterém bylo vydáno rozhodnutí, z něhož jim vznikla škoda.

Zákon č. [82/1998](#) Sb. blíže účastníka řízení (jde o legislativní zkratku zahrnující různé způsoby označení osob vystupujících v celé řadě řízení) nedefinuje a spoléhá v tomto směru na jednotlivé procesní předpisy, které obsahují vlastní definice osob účastných na řízení, a jsou tak rozhodující pro vymezení oprávněné osoby podle tohoto ustanovení. Trestní řád pojmu účastník neužívá a v hlavě druhé hovoří o osobách na řízení zúčastněných, přičemž v § 12 odst. 6 definuje pojem strana, jíž se rozumí ten, proti němuž se vede trestní řízení, zúčastněná osoba a poškozený (v řízení před soudem též státní zástupce a společenský zástupce); stejné postavení jako strana má i jiná osoba, na jejíž návrh nebo žádost se řízení vede nebo která podala opravný prostředek. Účastníkem trestního řízení ve smyslu ustanovení § 7 odst. 1 zákona je především osoba, proti níž se vede trestní řízení (obviněný, obžalovaný, odsouzený), pokud nejde o odpovědnost za škodu způsobenou rozhodnutím o vazbě, trestu nebo ochranném opatření (tam je poškozený definován speciálně v § 9 - 11 zákona), dále zúčastněná osoba (ten, jehož věc byla zabrána nebo podle návrhu má být zabrána podle § 42 trestního řádu) a poškozený (ten, komu bylo trestným činem ublíženo na zdraví, způsobena majetková, morální nebo jiná škoda - § 43 trestního řádu). Vedle účastníků řízení o věci samé, jíž se rozumí věc, která je tím předmětem, pro nějž se řízení vede (předmětem trestního stíhání je rozhodnutí o vině - srov. § 12 odst. 10 trestního řádu), je pak třeba za účastníky, jak je má na mysli ustanovení § 7 odst. 1 zákona, považovat i další osoby (např. svědky, znalce, tlumočníky a ty, jimž soud při dokazování uložil určitou povinnost), o jejichž právech a povinnostech se v určité dílčí fázi řízení rozhoduje, anebo osoby, které jsou oprávněny v určité fázi řízení činit návrhy či podávat opravné prostředky (příbuzní obžalovaného, léčebný ústav, výchovné zařízení, zájmové sdružení občanů apod.).

Nelze souhlasit se závěrem odvolacího soudu, že žalobkyně nemá postavení účastníka řízení ve smyslu § 7 odst. 1 zákona č. [82/1998](#) Sb. z toho důvodu, že nepodala v trestním řízení vedeném proti jejímu druhovi stížnost do žádného z rozhodnutí. Jednak žalobkyně nebyla oprávněna k podání stížnosti ani proti usnesení o zahájení trestního stíhání ani proti usnesení o jeho zastavení, jednak se její pozice účastníka z pohledu odškodnění odvíjí od jiných skutečností. Důvod, proč je žalobkyně k uplatnění předmětného nároku oprávněna, je tak třeba hledat v procesní úpravě nutné obhajoby.

Podle § 37 odst. 1 věty první trestního řádu ve znění účinném do 31. 12. 2009 neužije-li obviněný práva zvolit si obhájce a nezvolí-li mu ho ani jeho zákonný zástupce, může mu ho zvolit jeho příbuzný v pokolení přímém, jeho sourozenec, osvojitel, osvojenec, manžel, partner, druh, jakož i zúčastněná osoba.

Podle § 33 odst. 3 trestního řádu návrh na rozhodnutí podle odstavce 2 (obhajoba bezplatná či za sníženou odměnu) jsou oprávněny podat kromě obviněného a jeho obhájce i osoby uvedené v § 37 odst. 1. Návrh na rozhodnutí podle odstavce 2 včetně příloh, jimiž má být prokázána jeho důvodnost, podává obviněný v přípravném řízení prostřednictvím státního zástupce a v řízení před soudem soudu, který koná řízení v prvním stupni. Proti rozhodnutí podle odstavce 2 je přípustná stížnost, jež má odkladný účinek.

Právo na obhajobu se kromě jiného projevuje i v uvedené úpravě trestního řádu tím, že okruhu zákonem vyjmenovaných osob (mezi nimi i družce obviněného) umožňuje aktivně zasáhnout do trestního řízení a zvolit obviněnému obhájce. Tyto osoby jsou rovněž oprávněny navrhopvat, aby soud rozhodl o nároku na bezplatnou obhajobu a mají i právo podat stížnost proti rozhodnutí o jejich návrhu; tehdy se dostávají do pozice účastníka dílčí fáze trestního řízení, resp. jsou stranou podle § 12 odst. 6 části věty za středníkem trestního řádu. Osoby, které jsou podle § 37 odst. 1 trestního řádu oprávněny zvolit obviněnému obhájce, činí tak vlastním jménem a na vlastní náklady. Jde o osoby, které mají zpravidla vzhledem k vztahu k obviněnému samy osobní zájem na výsledku řízení (srov. Šámal, P. a kol. Trestní řád. Komentář. I. díl. 6. vydání. Praha : C. H. Beck 2008, s. 280, bod 2). Proto jsou tyto osoby kromě jiného nadány rovněž právem podat ve prospěch obviněného odvolání proti rozsudku (§ 247 odst. 2 trestního řádu) a i v takovém případě jsou stranou v řízení. Proto

družka obviněného, která zvolenému obhájci za svého druha zaplatila odměnu, ač se tím stranou podle § 12 odst. 6 části věty za středníkem trestního řádu nestala, má vzhledem k tomuto zákonnému oprávnění (i k dalším potenciálním možnostem stát se stranou trestního řízení) takovou pozici, že je nutno považovat ji za účastníka řízení ve smyslu § 7 odst. 1 zákona, který je oprávněn uplatnit nárok na náhradu škody spočívající v jím vynaložených nákladech nutné obhajoby.

I když tedy v posuzované věci dovolatelka nebyla ryze formálně stranou v trestním řízení ve věci samé, tím, že ze svých prostředků hradila náklady nutné obhajoby svého obviněného druha, stala se osobou fakticky natolik zúčastněnou na trestním řízení, že ji není možno vyloučit z pojmu účastník řízení pro účely definice aktivně legitimované osoby podle § 7 odst. 1 zákona. Posouzení otázky aktivní věcné legitimace žalobkyně tedy není v rozsudku odvolacího soudu správné, dovolání je tak z hlediska uplatněného dovolacího důvodu podle § 241a odst. 2 písm. b) o.s.ř. důvodné, a dovolací soud proto rozsudek odvolacího soudu zrušil (§ 243b odst. 2 věta za středníkem o.s.ř.) a věc mu vrátil k dalšímu řízení (§ 243b odst. 2 věta první o.s.ř.).

© EPRAVO.CZ - Sbíрка zákonů , judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Nezbytná cesta](#)
- [Nepominutelný dědic](#)
- [Náhrada škody zaměstnancem](#)
- [Likvidace dědictví](#)
- [Jistota](#)
- [Insolvenční řízení](#)
- [Exekuce](#)
- [Započtení](#)
- [Reorganizace](#)
- [Soudní poplatky \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Spotřebitel \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)